

GURUR VE ÖNYARGI

JANE AUSTEN

Türkçesi
Ruhiye Öztürk

HECE YAYINLARI

ÖNSÖZ

Walt Whitman “izin vererek sevmek” ve “kişisel sevgiyle sevmek” arasında güzel ve yerinde bir ayrım yapmıştır. Bu ayrım, kitaplar için olduğu kadar erkekler ve kadınlar için de geçerlidir. Kişisel sevginin nesnesi olmayan çok sayıda yazar söz konusu olduğundaysa bu durum ilginç sonuçlar doğurur. Onların en iyi eserleriyle, geleneksel olarak “izin verilerek” sevilenlerin eserleri arasında -onları sevmenin doğru ve uygun bir şey olduğu düşünüldüğü için- büyük farklar vardır. Oldukça geniş ve yine de alışılmadık bir seçenek olan Austen’cılar ya da Jane’ciler arasında muhtemelen her romanın önceliği olduğunu iddia eden taraftarlar olacaktır. Kimileri için *Northanger Abbey*’nin keyifli yeniliği ve mizahı, bütünlüğü, bitmişliği ve sürükleyiciliği, onun küçük ölçekli ve sonuçta burlesk ya da parodi gibi birinciliğe güçlkle ulaşılan bir tür olduğuna dair şüphesiz kritik gerçekleri gölgeler. Nispeten zayıf bir üsluba sahip olan ve pek ilgi çekmeyen *Persuasion*’ın zarif inceliğini ve uyumunu her şeyin üzerinde tutan hayranları vardır. *Mansfield Park* felaketi hiç kuşkusuz teatraldır; kadın ve erkek kahramanları sıkıcıdır ve yazar Edmund’ın Fanny’i sırf Mary’nin onu şok etmesi nedeniyle aldığını, Crawford biraz daha gayretli olsaydı Fanny’nin muhtemelen onu seçeceğini açıkça itiraf ederek tüm duygusal ilgiyi neredeyse mahvetmiştir. Ancak eşsiz prova sahneleri, Bayan Norris ve diğer karakterlerin önemli bir rol oynadıklarına inanıyorum. *Sense and Sensibility* belki de en az hayrana sahip olan kitaptır ama zaten o da bunu istemez.

Ben yine de her şeyi göz önünde bulundurursak, en azından yetkin oyların çoğunluğunun *Emma* ve bu kitap arasında bölüneceğini düşünüyorum. Belki de halkın tercihi (Bayan Austen’a duyulan düşkünlüğün kendisi herhangi bir kabalık suçlamasından muafiyetin açıkça ortaya konması değilse) *Emma*’dan yana olacaktır. Emma daha geniş, daha çeşitli ve daha tanınmış olmalı; yazar kita-

bın yazıldığı zamana kadar daha fazla şey yaşamıştı ve en özel, en karakteristik diyalogu olmasa da genel olarak kendini geliştirmişti. Bayan Bates ve Eltonlar gibi karakterler herkesin seveceği türden karakterlerdi. Öte yandan, ben kendi adıma, *Gurur ve Önyargı*'yı tutuyorum. Bana göre yazarın en mükemmel, en karakteristik, en klasik eseridir ve böyle dar bir alandaki bu tartışmanın bana izin verdiğince gerekçelerimi burada göstermek istiyorum.

Öncelikle kitap (okuyucuya hatırlatmaya pek de gerek olmayabilir), ilk olarak 1796 civarında, Bayan Austen henüz yirmi bir yaşındayken yazılmış fakat on beş yıl sonra tekrar gözden geçirilip Chawton'da bitirilmiş ve ölümünden dört yıl sonra, 1813 yılında basılmıştır. Gençliğin o canlı ve coşkulu izdüşümüyle, orta yaşın eleştirel revizyonunun birleşiminde, bana göre yapısal açıdan diğerlerinden daha üstün olduğuna dair izler bulunup bulunmadığını bilmiyorum. Konu çok ayrıntılı olmasa da, Fielding için neredeyse yeterince düzenlidir ve neredeyse hiçbir karakter, hiçbir olay, hikâyede kayba yol açmadan çıkarılamaz. Lydia ve Wickham'ın kaçmaları Crawford ve Bayan Rushworth'ınki gibi değil, ani bir gelişmedir, hikâyenin önceki gidişatıyla çok sıkı bir bağlantı kurar ve sonuca gayet uygun bir biçimde ulaşır. Jane ve Bingley'nin aşkı, Bay Collins'in gelişi, Hunsford ziyareti, Derbyshire gezisi gibi küçük bölümler aynı gösterişsiz ama ustalıkla bir biçimde hikâyeye uyum sağlıyor. Frank Churchill ve Jane Fairfax arasındaki ilişkide, Emma'nın entrikalarına kuşkusuz önemli katkıları bulunan saklambaç ve içeri dışarı işlerine dair bir girişimde bulunulmuyor ve bu, takdire şayan olduğunu düşündüğüm bir kitaba yakışır şekilde yapılmıyor. Bayan Austen, kendine özgü eşsiz yeteneğini sergileme imkânı verdiği için her zaman yanlış anlaşılma türünden olayları sevmesine rağmen burada, Wickham'ın Darcy'nin davranışları hakkında yanlış bilgiler vermesi ve Elizabeth'in duygularının yavaş yavaş olumlu bir nefretten gerçek bir aşka dönüşmesiyle ve aynı doğrallıkla ortaya çıkan tuhaf olaylarla yetinmiştir. Oyun yazarının her şeyi kavrayan elinin *Gurur ve Önyargı*'ya da dokunup dokunmadığını bilmiyorum. Ama

eğer dokunduysa, vaziyetin sahne ışıkları için yeterince şaşırtıcı ya da cıfcaflı olmayacağını, karakter şemasının da orkestranın yeri ve üst balkonlar için fazla hafif ve nazik kalacağını söyleyebilirim. Ama eğer böyle bir girişimde bulunulsaydı bazen romancının faydalanabileceği kolaylıklar tarafından gizlenen, sahnede bir anda ortaya çıkan bu yapısal gevşeklik onu kesinlikle engellemeyecekti.

Yine de bu düşüncenin birden fazla eleştirmen grubuna ters geleceğini düşünmememe rağmen, kurgu romancının en büyük erdemi, en kıymetli yeteneği değildir. Onun diğer meziyetlerini ve inceliklerini en faydalı olacak şekilde eleştirel gözlerin önüne serer. Ve bunun eksikliği bazen- bilinçli olmasa da fark edilir biçimde- hiçbir şekilde eleştirel bakmayan gözlerdeki zarafeti bozabilir. Fakat acınası ya da komik karakterlerde sivrilen ya da diyaloglarda mükemmel bir hakimiyet sergileyen -belki de en nadir kabiliyetlerden biri olan- çok kötü yazılmış bir roman, ağızlarında çakıl taşları olan kuklalar tarafından oynanan ve anlatılan kusursuz bir hikâyeden kesinlikle daha iyi olacaktır. Ve Bayan Austen'in hikâyeyi işlemedeki yeteneğine rağmen, şahsen ben, *Gurur ve Önyargı*'yı Bayan Austen'in mizahı ve karakter yaratma becerisinin başyapıtları olarak gördüğüm unsurlara sahip olmasaydı, çok daha alt sıralarda değerlendirdim. Bu başyapıtlar arasında John Thorpe, Eltonlar, Bayan Norris ve birkaç arkadaşları sayılabilir ancak bunlar birinde kesinlikle, diğerlerinde de belki hâlâ diğerlerinden üstündür.

Bayan Austen'in mizahının özellikleri öylesine zekice ve naziktir ki, belki de her zaman anlamak ifade etmekten daha kolay olmuştur; belirli zamanlarda farklı kişiler tarafından farklı algılanması muhtemeldir. Bana göre bu mizah genel olarak Büyük Britanya ailesinin diğer sayısız türlerinden ziyade Addison'ın mizahına daha çok benziyor gibidir. Plan, zaman, konu, edebi gelenek farklılıkları elbette yeterince açıktır; cinsiyet farkı belki çok önemli değildir çünkü *Spectator*'da belirgin biçimde bir kadınsı unsur vardı ve Jane Austen'in dehasında hiçbir şey erkeksi değilken, çok sayıda erkeksi unsur vardı. Fakat niteliğin benzerliği, çekingenlik, dokunuşun

aşırı derecede dikkatli yapılması, yüksek seslerden ve göz kamaştırıcı etkilerden kaçınmak gibi niteliğin çok sayıdaki alt bölümünden oluşur. Ayrıca her ikisinde de insanlık dışı veya sevimsiz olmayan bir zalimlik de vardır. Kaba yargılarda bulunanların, Addison'ın iyi niyetini Swift'in vahşiliğiyle, Bayan Austen'in yumuşaklığını Fielding ve Smollet'in sert kişiliğiyle, hatta kendisinin öncülü olan Bayan Burney'nin fazla itiraz etmeden kabul ettiği acımasız şakalarla karşılaştırma alışkanlığı vardır. Yine de hem Bay Addison'da hem de Bayan Austen'de her ne kadar ılımlı ve terbiyeli olsalar da- bir ahmağı kızartıp doğramaktan zevk alan doyumsuz ve acımasız bir taraf vardı. Elbette on sekizinci yüzyılın başlarındaki bir erkek bu zevki on dokuzuncu yüzyılın başlarındaki bir kadından daha ileri taşıyabilirdi ve şüphesiz Bayan Austen'in kalbi olduğu kadar ilkeleri de Spectator'daki talihsiz kocanın tüm coşkusu ve masumiyetiyle, karısıyla arkadaşının onu körebe oynamaya nasıl ikna ettiklerini anlattığı mektubu gibi şeylerden imtina ederdi. Fakat bir başka Spectator mektubu -Bay Shapely ile evlenmek isteyen ve seçtiği akıl hocasına "kendisi Spectator'ınızı çok takdir ediyor" diyen on dört yaşında bir genç kız tarafından yazılan mektup- Lydia'nın büyükannesinin zamanında daha hanımefendi gibi davranan ve zeki bir Lydia Bennet tarafından yazılmış olabilir. Öte yandan (ben mantıksız buluyorum) kimileri örneğin Bayan Musgrove'un oğluyla ilgili kendini kandıran pişmanlıklarına dair hicivleri gibi Bayan Austen'in kendi dokunuşlarında da bir şüphecilik buldular. Fakat bu "şüpheli" kelimesi orijinal anlamının bariz ve gereksiz bir biçimde çarpıtılmasıyla sert ve hırçın hakaretlere değil, yumuşak ve dolaylı hicve uyulanan, İngiliz dilinin en çok yanlış kullanılan kelimelerinden biridir. Eğer şüphecilik "öbür taraf"ın algısı, "yer altında olduğu kabul edilen cehennemler" hissi, güdülerin neredeyse her zaman karışık olduğu ve görünüşün gerçeğe birebir aynı olmadığı bilinci anlamına geliyorsa; eğer bu şüphecilikse, o zaman ahmak olmayan, ahmakların cennetinde yaşamaya heves etmeyen, doğa, dünya ve hayat hakkında bilgisi olan her kadın ve erkek şüphelidir. Bu bakımdan Bayan

Austen da kesinlikle bir şüpheciydi. Hatta kendi Bay Bennet'ı gibi o da ahmakları ve kötü insanları incelemekten, onları sergilemekten ve işlerinde kullanmaktan epikürcü bir zevk aldığı için daha ileri seviyede bir şüpheci bile olabilir. Ben onun bu zevki sonuna dek tattığına inanıyorum ve bir kadın olarak onun hakkında kötü düşünmüyor, aksine bir sanatçı olarak onu son derece iyi buluyorum.

Goldwin Smith, genel olarak onun sanatına ilişkin olarak “Onun alanının darlığıyla birlikte sanatının mükemmelliğini tasvir edecek metaforlar tükenmiştir” şeklinde son derece yerinde bir gözlemlerde bulunmuş ve tarafsızca onun minyatür sanatçıları eserleriyle yaptığı kıyaslamaların ötesine geçmemizin gerekmediğini eklemiştir. Bu son gözlemi tam olarak doğru hale getirmek için minyatür terimini dar bir anlamda kullanmamalı, bilakis Cosway ya da onun gibileri yerine resim tarihinin bir ucunda Memling'i, diğer ucunda Meissonier'i düşünmeliyiz. Ben de “dar” kelimesini onunla bağlantılı olarak kullanmam gerektiğinden pek emin değilim. Onun dünyası bir mikrokozmos ise, kozmik niteliği de en az küçüklüğü kadar barizdir. Resmini yapmak istemediği şeylere dokunmaz; dokunmak istemediği bir şeyin resmini yapmak isteyeceğinden o kadar da emin değilim. En azından iki kısa yazma döneminde -biri yaklaşık üç yıl, diğeri en fazla beş yıl- altı önemli eser yaratmış ve geriye tek bir başarısız çalışma bırakmamıştır. Eserlerindeki romantik özün kusurlu olması mümkündür: Onun doğduğu dönemde, yani 1770'lerde neredeyse hiç kimsenin bağımsız olarak tam anlamıyla romantik nitelikler sergilemediğini aklımızdan çıkarmamalıyız. Scott'ın bile klasik kabuğunu kırabilmesi için dağlara, tepelere, baladlara, hatta Coleridge metafiziğine ve Almancaya ihtiyacı vardı. Bayan Austen kırsalda büyüyen bir İngiliz kıızıydı. Hanımların çocuklarının ayak-kabıllarını delebilecek kadar kırağı olduğunda eve döndükleri, en büyük korkularının ani bir soğuk algınlığı olduğu, çalışmalarının, yaşam tarzlarının, davranışlarının Mary Wallstonecraft'ın özel zevk ve yargılardan ziyade genel sağduyusuyla karşı çıktığı o fantastik sınırlamalar ve kısıtlamalarla dolu bir dönemde yaşamıştı. Bayan

Austen da ayakkabılarına kırağı değdiğinde eve dönerdi ama bence o siyah bir ayakkabıyla da oldukça güzel dolaşırdı.

Fazla bir bilgisi olmasa da yalnızca dâhilerin bildiği iki şeyi biliyordu. Biri insanlık, diğeryse sanattı. Birincisinde hata yapamazdı; onun erkekleri kısıtlanmış olsalar da gerçekte ve kadınları da eski manada “mutlak”tı. Sanata gelince, idealizmi hiç denememiş olsa da, onun gerçekçiliği günümüzdeki sahte gerçekçiliğin neredeyse sıkıcı görünmesine neden olacak kadar gerçektir. Merhum M. Maupassant hariç hemen hemen her Fransız’ı ele alalım ve onun eksiksiz bir izlenim bırakmak için özenle cümle kuruşunu izleyin. Hiçbir şey anlamazsınız; şanslıysanız yazdığı şeylerin üçte ikisini bir kenara bırakıp geri kalanından gerçek bir izlenim oluşturabilirsiniz. Ama Bayan Austen’in sayısız, ufak tefek, zorlamasız cümlesi resmi bir sihir gibi gözler önüne serer. Hiçbir şey hatalı değildir; hiçbir şey yersiz değildir. Mevcut kitabı ele alırsak, Bay Collins fikrini Jane değil de Elizabeth ile evlenmekten yana değiştirdiğinde, “Bayan Bennet ateşi karıştırırken” (ve Bayan Bennet’in ateşi nasıl karıştırdığını biliyoruz), Bay Darcy “kahve fincanını kendisi getirdiğinde”, hepsindeki doku-nuşlar pek gönlü olmayan Thackeray’i tam manasıyla içten bir hayranlıkla etkileyen Swift’e benziyordu: “Tırnağımın genişliği kadar uzun.” Hakikaten ne kadar fantastik görünse de Bayan Austen’i bazı açılardan Swift’e, bazı açılardan Addison’a yakın görüyorum.

Bu Swiftvari özellik bu romanda, ölümsüz, kutsal Bay Collins karakterinde başka hiçbir yerde görülmeyen bir şekilde kendini gösteriyor. Bay Collins gerçekten harika; Addison’ın yaptığı her şeyden çok daha harika. Hatta neredeyse Fielding ya da Swift’in kendisi için bile yeterince harika. Hiç kimsenin ona benzemediği söylenir. Ama her şeyden önce o da onun gibiydi; oradadır, canlıdır, yok olmaz, yüzlerce başbakandan, başpiskopostan, “metalden, yarı metalden ve saygın filozoflardan” daha gerçektir. İkinci olarak, on sekizinci yüzyılın sonunda gerçek bir Bay Collins’in var olmasının imkânsız olduğu ya da hiç var olmadığı sonucuna varmanın aceleci bir tutum olduğunu düşünüyorum. Aynı galeride John Dashwood’un kusurlu

bir ilk taslak veya başarısız bir çalışma olarak adlandırılabilir bir eserinin olması da çok ilginçtir. Resmîyet, edepsizlik, bayağılık vardır; ama portre yalnızca yarı canlıdır ve hatta bir parça da doğallıktan uzak olduğu hissedilmektedir. Bay Collins son derece doğal ve canlıdır. Aslında tüm o “minyatür”lüğüne rağmen, insanlığın, özellikle de on sekizinci yüzyıl insanlığının belli bir yönünün, hatta birden fazlasının, materyalizminin, iyi niyetli ama dar görüşlü ahlakının, biçimsel vizyonsuzluğunun, rütbeye duyduğu yaltakçı saygının, bencilliğinin sergilenme biçiminde devasa bir şey vardır. Bu çok kıymetli adamın tek bir konuşmasının veya tek bir eyleminin gerçeğe bağdaşmadığını kabul etmeyeceğim. Ve bu sözlerle eylemlerin çoğu tarihsel açıdan doğru olursa buna hiç şaşımam.

Fakat Bay Collins’in büyüklüğü, Bay Bennet ve Lady Catherine de Bourgh karakterleri ona bu kadar ustalıkla uygulanmasaydı bu kadar tatmin edici biçimde sergilenemezdi. Lady de Bourgh da Bay Collins gibi abartıyla işlenmişti. Bu durum belki çok hafif işlenmişti ama gerçekten bana çok belirsiz geliyor. Şimdi bile, illa doğuştan soylu olmasalar bile, Lady Catherine kadar baskıcı, benci, nezaket kurallarını umursamayan kişileri, bilhassa da kadınları bulmanın imkânsız olmadığını düşünüyorum. Yüz yıl önce, ücra bir kırsal bölgenin kontunun kızı olan Lady Powerful (tam olarak Bountiful olmasa da) zengindi, uzun zamandır evlilik otoritesinden uzaktı ve benzeri özelliklere sahip olup bugünlerde nadiren rastlanan bu hoş özelliklerini geliştirme fırsatı bulmuştu. Bay Bennet’a gelince, Bayan Austen, Bay Darcy ve hatta Elizabeth’in kendisinin bile onun davranışlarının “uygunsuzluğu” yüzünden ona karşı oldukça sert davrandıklarını düşünmeye meyilliyim. Karısı belli ki -ve her zaman öyle olmuş olmalı- ıslah olmaz bir ahmaktı ve Bay Bennet gibi mantıklı ve neşeli bir adamın onu ya da kendisini vurmadığı sürece bu durumdan kurtulmanın başka bir yolunun olmaması ironikti. Kaçma krizinde mazur görülebilir ve doğal bir çaresizlik dışında başka hiçbir suçlamaya açık değildir ve sözleri bilinçli olarak mizah doludur. Bunlar, güldüğümüz ama alay etmediğimiz türden

sözlerdir ve Bayan Austen bile karakterlerinin diline bu sözleri kondurmuştur. Bay Bennet'in karısıyla konuşurken mi yoksa Bay Collins'i sınavarken mi daha hoşgörülü olduğunu bilmek zor. Ancak genel kanı karısının miras konusunda söylenirken onu teselli edişini ilk sıraya koymakta muhtemelen haklıdır: "Sevgilim, böyle iç karartıcı düşüncelere kapılma. Daha iyi şeyler umalım. Kendimizi benim sağ kalabileceğimi düşünerek rahatlatalım." Ve o izbandut gibi kuzenine, Bay Collins'in az önce Lady Catherine'e ettiği iltifatlarla ilgili sorar: "Bu hoş övgüler bir anlık bir dürtüden mi kaynaklanıyor, yoksa daha önceden mi tasarlıyorsunuz?" Bunlar Bayan Austen'in okuyucularına Swift'i, Fielding'in ve belki Thackeray'nin okuyucularının hissettiği o hoş şokları, o keyif veren heyecanları yaşatan şeylerdir. Bunlar, bu dört yazarın dışında hiçbir İngiliz kurgu yazarının okuyucularının hissetmediği şeylerdir.

Gurur ve Önyargı'daki yan karakterlerin iyiliğine daha önce değinmiştik ve bu, onların güzellikleri üzerinde ayrıntılı biçimde durmayı herhangi bir alanda zorlaştırırken burada da bunu imkânsız kılıyor. Bayan Bennet'a şöyle bir baktığımızda onun son derece eğlenceli mi yoksa korkunç derecede gerçek mi olduğunu söylemek hiç kolay değil. Aynı şey Kitty ve Lydia için de söylenebilir ama böyle farklı yaşlardaki kadınların müşterek zayıflıkları üzerinde etkili olan ahmaklığın, zekânın ve mizaçtaki bayağılığın etkilerini bu kadar kusursuz bir beceriyle ayırt edebilecek yazarlar- hatta yaratıcı yazarlar- yoktur. Mary konusunda, Bayan Austen nispeten daha az zahmete girmiş olsa da, ona daha acımasız davranmıştır. Sadece metinde değil, Bay Austen Leigh'nin bize sunduğu ilginç geleneksel eklerden öğrendiğimiz kadarıyla onu özel olarak "Bay Philips'in memurlarından biriyle" evlenmeye mahkûm etmiştir. Ahlak anlayışını kopyalayıp yaygınlaştırmak, halka açık yerlerde uzun süre çalıp söylemek kuşkusuz acı verici ve suç teşkil eden davranışlardır. Fakat belki de zavallı Mary Fordyce'in ders verdiği o neslin mavi çoraplılarının günahlarının günah keçisiydi. Her ne olursa olsun, Lydia'nın düşüşünden çıkarılan dersleri dinlerken, Bay Collins'e duyulan saygı

ve sevginin (şüphesiz tuhaf bir türdeki saygı ve sevgi) bir parçasını Lydia'ya duymamak çok zor. Bazen hikâyenin gereklilikleri Bayan Austen'in bu karakterleri bir araya getirmesine izin verseydi ve dolayısıyla hem önemli bir evlilik gerçekleştirilse hem de Bayan Bennet'in miras yüzünden çektiği acılar dindirilseydi diye temenni ediyorum.

Bingleyler, Gardinerlar, Lucaslar, Bayan Darcy, Bayan de Bourgh, Jane, Wickham ve diğerleri, Charlotet Lucas'ın (çok hoş olmasına rağmen komediyle fars arasındaki çizginin biraz ötesindeki korkunç babası) bir tür sıkıcılığın harika bir örneği olduğu; Wickham'ın (Bayan Austen'in genç erkekleri işlerken çekingen davrandığı görülse de) başka bir tür sıkıcı karakter olarak en az onun kadar sıkıcı olmasının dışında bir yorum yapmadan geçilmelidir. Charlotte yalnızca yaratıcılıkla olduğu kişi haline getirilebilirdi ama bu hoş olmazdı; Wickham da ona ucuz bir Don Juan çekiciliği ya da mide bulandırıcı bir namussuzluk katılmadan, olduğu gibi bırakılırdı. Fakat erkek ve kadın kahramanlar göz ardı edilebilecek karakterler değildir.

Darcy bana her zaman Bayan Austen'in kahramanları arasında en iyi ve en ilgi çekici olanı gibi gelmiştir. Olası tek rakibi onunla kıyaslanamayacak kadar küçük ve basit bir rolü olan Henry Tilney'dir. Sanırım bazen ilk başta gururunu ifade ederken ve daha sonra boyun eğerken doğal olmadığı, hatta onun âşık olmasının da pek de mümkün olmadığı ileri sürülmüştür. Burada da yine itiraz edenlere katılmıyorum. Darcy'nin gururunun nasıl okşandığını anlattığı kendi açıklaması son derece mantıklı ve yeterlidir. Ve psikolojik açıdan bakıldığında Elizabeth'in daha önceki hipotezlere dayanarak onu küçümseyici bir tavırla reddetmesinin şoku, durumun birden sağlıklı bir hale dönüşmesi için daha gerçekçi bir neden olamazdı. Darcy'nin Pemberley arazisindeki ani buluşmada değişen tavırları yazarımızı bile etkilemiştir. Rezil bir adam ya da züppenin teki olsaydı, reddedilmenin acısını hâlâ çekiyor ya da kızın koca avcısı olduğundan şüpheleniyor olabilirdi. Onun bu ikisi de olmaması,

sağduyu bakımından şımarık ama karakter bakımından gerçekte zarar görmemiş ve tamamen âşık bir erkeğin duygularıyla tam olarak tutarlıdır. Âşık olmasına gelince, Elizabeth bu olgunun nedenlerini açıkladığı gibi Darcy'nin inatçılığının nedenlerini de açıklamış fakat elbette kendi kişisel cazibesini hesaba katmamıştır.

Bayan Austen'den başlayarak o çekiciliğin sırrını pek çok kadın ve erkek hissetmiştir ve çoğu çekicilik gibi bu da açıklanması gereken bir şeyden çok hissedilmesi gereken bir şeydir. Elizabeth elbette Venüs ordusunun allegro ya da allegra birliğine aittir. Bayan Austen güzelliği konusunda her zaman kışkırtıcı bir biçimde ihtiyatlı davranırdı; bazen güzel gözlere, parlak bir cilde sahip olduğu ve çok uzun boylu olmadığına dair bir iki ipucundan başka görünüşü hakkında hiçbir şey bilmiyoruz. Fakat onu heyecanlı kadın kahramanlardan ayıran en önemli özelliği onun son derece zeki -bu sakıncalı kelimenin daha iyi anlamıyla adeta azimliydi- ve ikinci olarak da alay etmeye meyilli olmasına ve dilinin sivrilğine rağmen kötü niyetli olmaktan tamamen uzak olmasıdır. Elizabeth kendisine saldırıldığında had bildirir ama asla "kaşımaz" ve ilk saldıran olmaz. Bazı küçük, eski moda ifadeler Elizabeth'in ilk konuşmalarından bir veya ikisine hafif bir küstahlık katıyor ama bu önemsiz bir şey ve Darcy'nin evlilik teklif ettiği sahne (kitapta heyecanın doruğa çıktığı yer) ve Lady Catherine ile giriştiği son kadınlar savaşı gibi ciddi işlere gelince kusursuzdur. Ayrıca son derece doğal bir kızdır. İlk başta Darcy'nin kabalıklarına kendi duygularına kulak vererek kızdığını ne kendinden ne başkasından saklıyor. (Bu arada bu konuşmadaki kabalıkların abartılı olduğuna dair eleştiriler kesinlikle haksızdır. Çünkü aynı türden şeyler kuşkusuz daha az resmi şekilde ama daha kabaca ifade edilmiş olsa da bu yıl içinde birden fazla balo salonunda Darcy'den daha kötü yetiştirilmiş kişiler tarafından duyulabilirdi.) Ve Jane'e zarar verilmesinin, ailesinin geri kalanının hor görülmesinin kızgınlığının son derece sağlıklı bir şekilde daha da ağırlaşmasına izin veriyor.

Yine de bütün bunlar onun çekiciliğini açıklamıyor. Güzelliği

bütün kadın kahramanların ortak özelliği olarak kabul eden bu çekicilik, belki de onun oyunculuğuna, zekâsına, şefkatine ve doğuştan gelen yapısına kendi türündeki ve yaşındaki kadın kahramanlarda rastlanmayan bir korkusuzluğun eklenmesinden kaynaklanıyor olabilir. Neredeyse hepsi muhteşem Darcy karşısında nutku tutulmuş bir hayranlık içerisinde olurdu; neredeyse hepsinin kalbi büyüleyici Wickham'ın edepsiz de olsa yapacağı teklifler karşısında küt küt atardı. Elizabeth, saldırgan, erkeksi, “Yeni Kadın” özelliklerinden hiçbirine sahip olmasa da yapısı gereği modern (“yeni” değil) kadınların eğitim ve deneyimle kazandıkları, tüm erkeklerin istedikleri takdirde ona zorbalık yapabilecekleri ve ellerinden gelse çoğunun onu terk edecekleri düşüncesinden tamamen azade olmayı başarmıştır. Hiç bir surette “edepsiz ve erkeksi bir yetişkin” olmadığı halde, onda mutlak bir hassasiyet ve fena bir hoşluk da yoktur. Bayan Austen'in yaşadığı dönemde yaygın ve doğal olduğu anlaşılan tutkunun biçimi, bu niteliklerden birinin ya da ikisinin sergilenmesiyle her zaman bağlantılı olduğundan, yazar Elizabeth'i dışa dönük bir tutkuyla ifade etmemiştir. Ama ben en azından, Pemberley olmasa da onun Darcy ile evleneceğinden en ufak bir şüphe duymuyorum ve ima edilenleri görebilenler, sevgililerin son bölümdeki konuşmalarını kendi zamanlarının Della Cruscanslarına* görüldüğü kadar soğuk bulmayacaklar ve belki de günümüzün Della Cruscanlarına da öyle soğuk görünmeyecektir.

Sonuç olarak, cazibenin nedenini aramanın ne faydası var ki? O hep orada. Onun olmadığı yerde yokluğunun nedenini belirlemeye çalışmak gibi hüznünlü bir mekanik çalışmanın daha mantıklı bir tarafı vardı. Son yüz yılın romanları içinde, âşık olması keyifli olabilecek sayısız genç kadın vardır; bana göre zevkli ve neşeli hiçbir erkeğin karşı koyamayacağı en az beş kadın bulunmaktadır. Bu kadınların isimleri kronolojik sırayla: Elizabeth Bennet, Diana Vernon, Argemone Lavington, Beatrix Esmond ve Barbara Grant'tır.

* 1780'ler ve 90'larda İtalya ve İngiltere'de faaliyet gösteren şairler topluluğu. (ç.n.)

En çok Beatrix ve Argemone'a âşık olurdum. Sanırım sadece arkadaşlık için Diana ve Barbara'yı tercih ederdim. Ama birlikte yaşamak ve evlenmek için bu dördünün yarışamayacağı tek kişiyi, Elizabeth'i seçerdim.

George Saintsbury

BİRİNCİ BÖLÜM

Hali vakti yerinde olan her bekâr erkeğin mutlak bir eşe ihtiyaç duyduğu, dünyaca kabul gören bir gerçektir.

Muhitlerine yeni adım atan böyle bir erkeğin hisleri ya da görüşleri hakkında pek az şey bilinse de bu gerçek, civardaki ailelerin zihinlerinde öyle bir yer etmiştir ki, onu kızlarından birinin ya da diğerinin tapulu malı olarak görürler.

“Sevgili Bay Bennet,” dedi karısı bir gün ona, “Netherfield Park nihayet tutulmuş, duydun mu?”

Bay Bennet duymadığını söyledi.

“Ama tutulmuş,” diye devam etti karısı, “Bayan Long buradaydı az önce de o söyledi.”

Bay Bennet cevap vermedi.

“Kimin tuttuğunu öğrenmek istemez misin?” diye seslendi karısı sabırsızlıkla.

“Sen anlatmak istersen dinlemeye itirazım olmaz.”

Bu davet onun için yeterliydi.

“Cicim, Bayan Long’un dediğine göre Netherfield’i alan kuzey İngiltereli çok zengin bir gençmiş; pazartesi bir at arabasıyla gelip evi görmüş ve o kadar çok beğenmiş ki Bay Morris ile oracıkta anlaşmış; Michaelmas’tan önce mülkün devrini alacakmış ve hizmetlilerinin bir kısmı da gelecek haftanın sonuna kadar eve gelmiş olacakmış.”

“Adı neymiş?”

“Bingley.”

“Evliymiş bekâr mı?”

“Ay, tabii ki bekâr, canım. Eminim! Yılda dört ya da beş bin kazanan, çok büyük bir servete sahip olan bekâr bir erkek. Kızlarımız

adına ne hoş bir şey!”

“Nasıl yani? Bunun kızlarımızla ne ilgisi var?”

“Sevgili Bay Bennet” diye cevapladı karısı, “Nasıl bu kadar yorucu olabiliyorsun! Kızlardan birini onunla evlendirmeyi düşündüğümü anlamış olmalısın.”

“Buraya taşınma amacı bu mu?”

“Amaç mı? Ne saçma! Nasıl böyle konuşabiliyorsun? Fakat onun kızlarımızdan birine âşık olma ihtimali büyük, bu yüzden o gelir gelmez ziyaretine gitmelisin.”

“Bunun için bir sebep göremiyorum. Sen kızlarla gidebilirsin ya da onları tek başlarına gönderebilirsin ki bu aslında daha iyi olabilir, çünkü sen de onlar kadar güzel olduğun için Bay Bingley içlerinden seni seçebilir.”

“Gururumu okşuyorsun, cicim. Elbet ben de güzellikten yana payımı almışım ama artık kendimi bir şey sanacak halim yok. Bir kadının beş yetişkin kızı varsa kendi güzelliğini düşünmekten vazgeçmelidir.”

“Böyle durumlarda, düşünecek fazla bir güzelliği olmaz zaten.”

“Fakat canım, Bay Bingley muhitimize geldiğinde hakikaten gidip onu görmelisin.”

“Emin ol bu benim pek de yapmak istediğim bir şey değil.”

“Kızlarını düşün. Onlardan biri için ne büyük bir gelir olur. Sir William ve Lady Lucas da gitmeye kararlılar, hem de sırf bu yüzden. Hem biliyorsun onlar genelde yeni gelenleri ziyarete gitmezler. Hakikaten gitmelisin çünkü sen gitmezsen bizim onu ziyarete gitmemiz de imkânsız olur.

“Sen kesinlikle fazla vesveselisin. Eminim Bay Bingley sizi gördüğüne çok sevinecek; ben de kızlardan hangisini seçip evlenirse tüm kabimle razıyım diye birkaç satır yazar seninle gönderirim; gerçi küçük Lizzyim için güzel bir şey yazmam gerek.”

“Umarım öyle bir şey yapmazsın. Lizzy diğerlerinden zerre kadar bile üstün değil; hatta ne Jane’in yarısı kadar güzel ne Lydia’nın yarısı kadar iyi huylu. Ama sen hep onu tercih ediyorsun.”